

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับเด็กปฐมวัย

The Development of a Teacher Training Curriculum on the Development of the Capability on the Experience Arrangement to Enhance Intelligence for Early Childhood.

อารีย์ พรหมเล็ก*

Aree Promlek

สุเทพ อ่วมเจริญ**

Sutep Uamcharoen

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาและประเมินคุณภาพหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครู เพื่อพัฒนาความสามารถการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาวิชาชีพครู 50 คน สาขาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต เด็กปฐมวัย 500 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบความฉลาดทางอารมณ์ แบบประเมินความสามารถในการเขียนแผนและจัดประสบการณ์ แบบสอบถาม ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที อัตราพัฒนาการ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1) องค์ประกอบหลักสูตรฝึกอบรม ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาและประสบการณ์การเรียนรู้ กิจกรรมการฝึกอบรม สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้

2) การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม พบว่า นักศึกษาวิชาชีพครูมีความรู้เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ หลังอบรมสูงกว่าก่อนอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีความสามารถในการเขียนแผนการจัดประสบการณ์และความสามารถในการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กปฐมวัย อยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของนักศึกษาวิชาชีพครู ที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม นักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กปฐมวัย อยู่ในระดับมาก และ ความฉลาดทางอารมณ์ ของเด็กปฐมวัย มีพัฒนาการความฉลาดทางอารมณ์ อยู่ในระดับมากที่สุด และพัฒนาสูงขึ้นอย่างเป็นลำดับ และมีอัตราพัฒนาการความฉลาดทางอารมณ์เฉลี่ย 4.36 คะแนนต่อครั้ง อยู่ในระดับมากที่สุด

* นักศึกษาปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

** อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Abstract

The purposes of this research were to develop and quality of a training curriculum to develop student teachers, capability on experience arrangement to enhance of emotional intelligence for early childhood. The subjects were 50 student teachers and 500 early childhood. The research instruments were an achievement test, an evaluation form and a questionnaire. The data were analyzed by percentage, mean, standard deviation, percentage, dependent t-test, growth rate and content analysis.

The research results were:

1) The elements of the teacher training curriculum were comprised of principles and background, curriculum objectives, contents and learning experiences, activities, media and sources of learning and assessment and evaluation.

2) The experimentation showed five outcomes. First, knowledge after learning increased at a significant level of .05. Second, Capability of designing the experience arrangement was at the high level. Third, capability on the experience arrangement was at the high. Next, opinions of student teachers toward the training curriculum in order to develop their capabilities on the experience arrangement to enhance emotional intelligence were at the high level. Finally, emotional intelligence of the early childhood after learning was found to be higher. Additionally, the development of emotional intelligence was improved continuously with higher degree. The average rate of improvement in the emotional intelligence development scores was 4.36 points.

บทนำ

ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient: EQ) สำคัญมากไม่ยิ่งหย่อนกว่าความฉลาดทางสติปัญญา (Intelligence Quotient: IQ) มีการศึกษาที่ค้นพบว่า ความฉลาดทางปัญญาส่งผลต่อความสามารถในการทำงานร้อยละ 20 เท่านั้นที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 80 เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ เพราะอารมณ์เป็นส่วนกระตุ้นให้ร่างกายใช้ความฉลาดทางปัญญาให้เกิดประโยชน์เต็มที่ มีความคิดเป็นไปอย่างมีเหตุผลสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และแสดงออกได้ตามความต้องการของตนเอง รวมถึงได้รับการยกย่องจากผู้อื่น

(ปิยะวรรณ เลิศพาลิช, 2547: 1-2) นอกจากนี้ความฉลาดทางอารมณ์เป็น พื้นฐานอันสำคัญ เพื่อการตัดสินใจที่ดีที่สุดไม่ใช่เพียงลำพังความฉลาดทางสติปัญญาหรือพลังสมองเท่านั้น การผสมผสานความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางปัญญา จะก่อให้เกิด พลังความสามารถ และศักยภาพ ทั้งทางอารมณ์กับสติปัญญา (Goleman, 1998 and Cooper, 1997)

หลักสูตรพัฒนาครูกำหนดให้การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการเตรียมครูที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อส่งเสริมและพัฒนากระบวนการ

ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีกระบวนการสำคัญ คือภาคปฏิบัติ อันเป็นเสมือนหัวใจของการผลิตครู ได้นำทฤษฎีที่ได้เรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนต่างๆ มาประยุกต์สู่การปฏิบัติจริงในชั้นเรียน พัฒนาทักษะและเจตคติก่อนที่จะออกไปประกอบวิชาชีพครูภายใต้การแนะนำ ดูแล ติดตามและช่วยเหลือจากอาจารย์พี่เลี้ยงในโรงเรียน และอาจารย์นิเทศก์จากสถาบันผู้ผลิต (Marvin A. Henry and W. Wayne Beasley, 1989: 1-2 และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, 2550: 7) การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู สาขาการศึกษาปฐมวัย มุ่งเน้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ที่บูรณาการผ่านการกระทำ หรือการเล่น เป็นประสบการณ์ตรงที่ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้และเสริมพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา กิจกรรมที่ดีจะเป็นตัวบ่งชี้ที่จะทำให้เด็กเจริญงอกงามและมีคุณภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 50 และ Rosser, 1998: 20) สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และข้อเสนอแนะการจัดหลักสูตรสำหรับเด็กปฐมวัยของสมาคมการปฐมวัยศึกษาแห่งชาติ (NAEYC) ในประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ได้กำหนดขอบข่ายของกิจกรรมประจำวันที่จะนำมาจัดในแต่ละวัน ต้องครอบคลุมสิ่งต่อไปนี้ 1. การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ 2. การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก 3. การพัฒนาอารมณ์ จิตใจ สุนทรียศาสตร์ และปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม 4. การพัฒนาสังคมนิสัย 5. การพัฒนาการคิด 6. การพัฒนาภาษา 7. การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 50, Bredekamp and Copple, 1997: 20-21)

สำหรับประเทศไทยได้มีรายงานประเมินผลพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัย 3 ปี โดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา พบว่า พัฒนาการที่ต่ำและต้องได้รับการพัฒนามากที่สุด ได้แก่ ด้านอารมณ์ และ

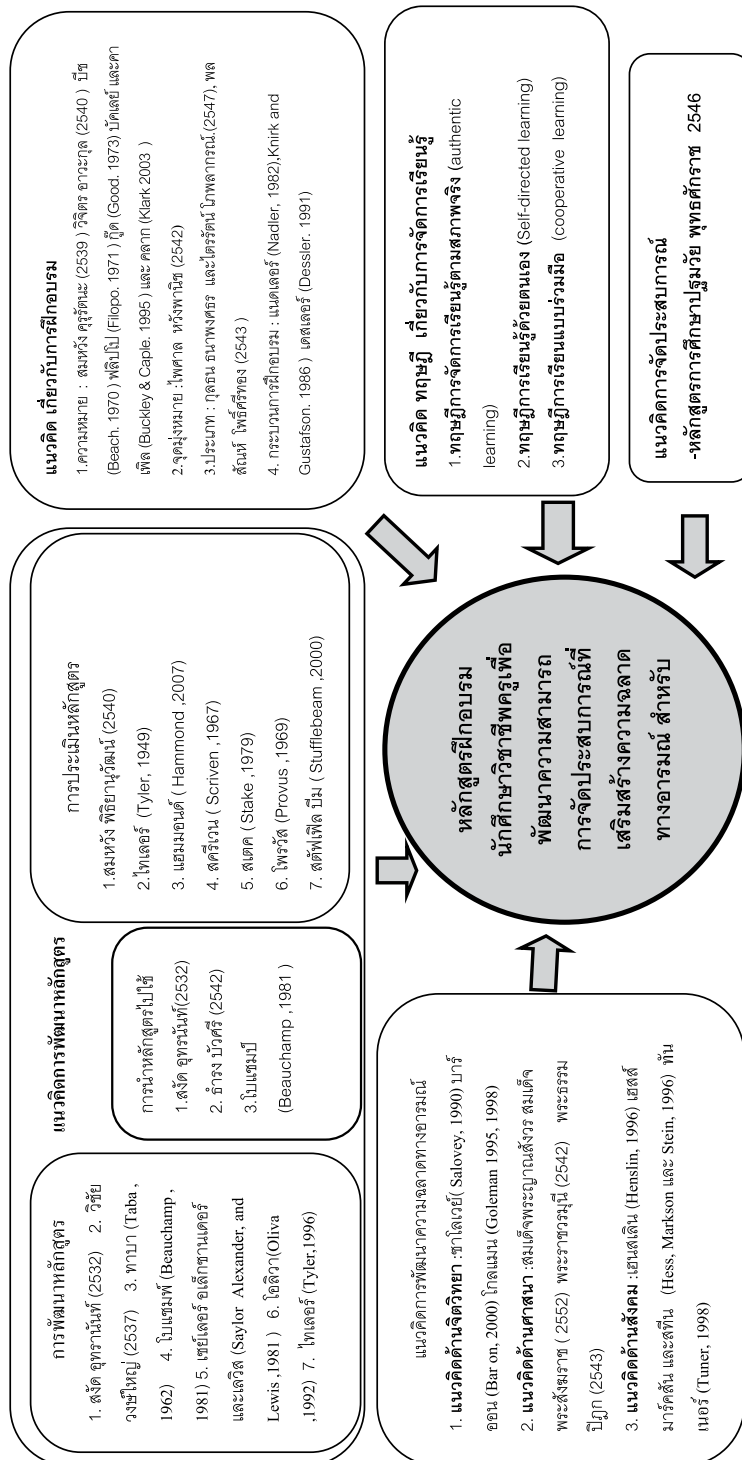
ด้านสติปัญญา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2550: 209-232) สอดคล้องกับรายงานประเมินผลการนิเทศการเรียนรู้แบบครูศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน นักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต พ.ศ. 2549-2552 พบว่า พัฒนาการความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนา จากผลดังกล่าวได้แสดงถึงสถานการณ์ระดับความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัยที่ต้องการส่งเสริมให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้น และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู และรองศาสตราจารย์นพรัตน์ โพธิ์ศรีทอง ผู้อำนวยการโครงการความร่วมมือ ในการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย กับมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย ประเด็นความต้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครู เพื่อพัฒนาความสามารถการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางด้านอารมณ์ สำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า มีความต้องการระดับมาก จึงเป็นความต้องการจำเป็นที่จะต้องวิจัย และพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถการจัดประสบการณ์ ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อให้ให้นักศึกษาวิชาชีพครู ได้มีความรู้และสามารถปฏิบัติการ โดยจัดประสบการณ์ เพื่อเสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ในชั้นเรียนเด็กปฐมวัยต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดใน

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถการจัดประสบการณ์ ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับเด็กปฐมวัย

2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครู ในการพัฒนาความสามารถการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับเด็กปฐมวัย

3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครู ในการพัฒนาความสามารถการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับเด็กปฐมวัย

4. เพื่อประเมินผลหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครู ในการพัฒนาความสามารถการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้

4.1 เปรียบเทียบความรู้ ในเรื่องการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ ของนักศึกษาวิชาชีพครู ก่อนและหลังทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม

4.2 ประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ ของนักศึกษาวิชาชีพครู

4.3 ประเมินความสามารถในการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ ของนักศึกษาวิชาชีพครู

4.4 ศึกษาความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความสามารถการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ ของนักศึกษาวิชาชีพครู หลังทดลองใช้หลักสูตร

4.5 ศึกษาพัฒนาการความฉลาดทางอารมณ์ ของเด็กปฐมวัย ก่อน ระหว่างและหลังการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ จากนักศึกษาวิชาชีพครู

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีขั้นตอนของการวิจัย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตร และขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Analysis: Research₁ (R₁)) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นจากแหล่งข้อมูลเอกสาร และบุคคลเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อมากำหนดนิยาม พฤติกรรมบ่งชี้ และแนวทางการพัฒนา ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) การประเมินความต้องการจำเป็น (Need Assessment) การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Synthesis Research)

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร (Design and Development: Development₁ (D₁)) เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนาโครงสร้างหลักสูตรและพัฒนาเครื่องมือประกอบการใช้หลักสูตร จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ได้ค่าดัชนีคุณภาพโครงสร้างหลักสูตรอยู่ในระดับมาก-มากที่สุด ได้ค่าดัชนีคุณภาพเครื่องมือประกอบการใช้หลักสูตร ซึ่งประกอบด้วย 1. แบบทดสอบความรู้ 2. แบบประเมินความสามารถในการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ 3. แบบประเมินความสามารถในการจัดประสบการณ์ 4. แบบสอบถามความคิดเห็น 5. แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย อยู่ในระดับมาก จากนั้นผู้วิจัยได้นำโครงสร้างหลักสูตรไปศึกษานำร่องกับนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง ได้ค่าดัชนีคุณภาพจากเครื่องมือประกอบการใช้หลักสูตรด้าน

ความรู้ ความสามารถในการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ ความสามารถในการจัดประสบการณ์ ความคิดเห็นของนักศึกษาวิชาชีพครู ที่มีต่อหลักสูตร ฝึกอบรม และความฉลาดทางอารมณ์ ของเด็กปฐมวัย อยู่ในระดับมาก

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นการทดลองใช้หลักสูตร (Implementation: Research₂ (R₂)) เพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพเชิงประจักษ์ของหลักสูตร เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi -Experimental Research) แบบการวิจัยแบบหนึ่งกลุ่มสอบก่อนสอบหลัง (The One - Group Pretest – Posttest Design) (มาเรียม นิลพันธุ์, 2549 : 142-144) กำหนดกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาวิชาชีพครูโครงการความร่วมมือในการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระหว่างกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นกระทรวงมหาดไทย กับมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาการศึกษาปฐมวัย ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 50 คน ได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยความน่าจะเป็นวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) หลังจากอบรมภาคทฤษฎีตามหลักสูตร นักศึกษาวิชาชีพครูไปจัดประสบการณ์กับเด็กปฐมวัย 500 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที อัตราพัฒนาการ และการวิเคราะห์เนื้อหา ดำเนินการทดลอง ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 เป็นเวลา 4 เดือน (พฤศจิกายน 2553 - กุมภาพันธ์ 2554)

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร (Evaluation: Development₂ (D₂)) เป็นการนำผลการทดลองใช้หลักสูตร ในขั้นตอนที่ 3 ทั้งที่เป็นผลที่ได้จากการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของหลักสูตร ได้แก่ ความรู้ ความสามารถในการเขียนแผนและความสามารถในการจัด

ประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับเด็กปฐมวัย ความคิดเห็นของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มีต่อหลักสูตร ความฉลาดทางอารมณ์และอัตราพัฒนาการความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย รวมทั้งผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อความเหมาะสมของหลักสูตร มาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร ให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น และพร้อมที่จะนำไปใช้ต่อไป

ผลการศึกษา

1. ผลการออกแบบและพัฒนาหลักสูตร ฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครู เพื่อพัฒนาความสามารถการจัดประสบการณ์ ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า โครงสร้างและองค์ประกอบหลักสูตร ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมายของหลักสูตร การจัดเนื้อหาและประสบการณ์ กิจกรรมการฝึกอบรม คือ วัสดุอุปกรณ์ แหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล มีรายละเอียด ดังนี้

หลักการและเหตุผล ความฉลาดทางอารมณ์ เป็นส่วนกระตุ้นให้ร่างกายใช้ความฉลาดทางปัญญาให้เกิดประโยชน์เต็มที่ มีความคิดเป็นไปอย่างมีเหตุผลสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม และแสดงออกได้ตามความต้องการของตนเอง รวมถึงได้รับการยกย่องจากผู้อื่น แนวคิดเกี่ยวกับความฉลาดทางอารมณ์ แบ่งตามฐานข้อมูลที่ได้ทำการศึกษาได้เป็น 3 กลุ่มแนวคิด ได้แก่ กลุ่มแนวคิดจิตวิทยา กลุ่มแนวคิดศาสนา และกลุ่มแนวคิดทางสังคม ประกอบด้วยประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ **1. ความฉลาดทางอารมณ์** หมายถึง ความสามารถเข้าใจและแยกแยะอารมณ์ของตนเองได้ สามารถควบคุมผ่อนคลายอารมณ์ของตนเองได้เหมาะสมกับสถานการณ์ สามารถแสดงอารมณ์ของตนเองนำไปสู่การสัมฤทธิ์ผลได้ สามารถเข้าใจและแยกแยะอารมณ์

ของผู้อื่นโดยสามารถตอบสนองต่อความรู้สึกของผู้อื่นได้อย่างสอดคล้องกัน สามารถมีมิตรภาพที่ดี โดยแสดงออกถึงความรู้สึกที่ดีต่อกัน และองค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์ ได้แก่ การเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง การจัดการกับอารมณ์ของตนเอง การสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

2.องค์ประกอบร่วมความฉลาดทางอารมณ์ 5 ด้าน

ได้แก่ 1. การรู้จักอารมณ์ของตนเอง 2. การจัดการกับอารมณ์ของตนเอง 3. การสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง 4. การรู้จักอารมณ์ของผู้อื่น 5. การมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน 3. การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ พิจารณาจากองค์ประกอบความฉลาดทางอารมณ์ 5 ด้าน ได้แก่ 1. การรู้จักอารมณ์ของตนเอง พัฒนาโดยการทบทวนสาเหตุการเกิดอารมณ์ และการแสดงออกให้เกิดความเข้าใจอารมณ์ตนเอง ด้วยการฝึกสมาธิให้มีสติ 2. การจัดการกับอารมณ์ของตนเอง พัฒนาโดยการปลูกฝังระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎหมาย มีความยืดหยุ่นอย่างมีเหตุผล ออกกำลังกาย อดทน และ เลือกริธีผ่อนคลายอารมณ์ที่เหมาะสม 3. การสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง พัฒนาโดยการตั้งเป้าหมายและวางขั้นตอนไปสู่เป้าหมาย เห็นคุณค่าการกระทำของตนเอง รักในสิ่งที่ทำ และให้กำลังใจ

ตัวเอง 4. การรู้จักอารมณ์ของผู้อื่น พัฒนาโดยการสนใจและเข้าใจอารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่น คิดถึงใจตนเองแล้วสามารถเข้าใจผู้อื่นได้ ให้ความเมตตา กรุณา และปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข 5. การมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน พัฒนาโดยการสื่อสารระหว่างบุคคล ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีปฏิสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่น

จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ประกอบด้วย

1. มีความรอบรู้ในด้านความรู้การจัดการประสบการณ์ การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ การวัดและประเมินผลความฉลาดทางอารมณ์ อย่างลึกซึ้ง และ เป็นระบบ

2. มีความสามารถในการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กปฐมวัย นำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานวิชาชีพครูอย่างมีประสิทธิภาพ

3. มีความตระหนักถึงหลักการและทฤษฎีในองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กปฐมวัย

การจัดเนื้อหาและประสบการณ์ แบ่งออกเป็น 7 หน่วย ดังนี้

หน่วยที่	เนื้อหาและประสบการณ์	ภาคทฤษฎี (ชั่วโมง)	ภาคปฏิบัติ (ชั่วโมง)
1	การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย	1.30	-
2	การจัดประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างความฉลาดทาง อารมณ์ด้านการรู้จักอารมณ์ตนเอง	1.30	2
3	การจัดประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างความฉลาดทาง อารมณ์ด้านการจัดการกับอารมณ์ตนเอง	1.30	2
4	การจัดประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างความฉลาดทาง อารมณ์ด้านการสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง	1.30	2
5	การจัดประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างความฉลาดทาง อารมณ์ด้านการรู้จักอารมณ์ผู้อื่น	1.30	2
6	การจัดประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างความฉลาดทาง อารมณ์ด้านการมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน	1.30	2
7	การวัดและประเมินความฉลาดทางอารมณ์	2.00	2
รวม		11	12

กิจกรรมการฝึกอบรม ใช้กิจกรรมการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการกลุ่ม การอภิปราย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยใช้ประสบการณ์ใหม่ ผสมผสานกลมกลืนกับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ การระดมสมองจากการร่วมกิจกรรมข้อคิดเห็นต่าง ๆ ระหว่างผู้เข้ารับการอบรมด้วยกัน เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้ค้นพบ และเรียนรู้ด้วยตนเอง อันเป็นแนวทางสู่การพัฒนาตนเอง โดยการใช้แผนการฝึกอบรม 7 แผน (ตามหน่วยการจัดเนื้อหาและประสบการณ์) แต่ละแผนการฝึกอบรมประกอบด้วย 1. มโนทัศน์ที่ต้อง

เรียน 2. จุดประสงค์การเรียนรู้ 3.สาระการเรียนรู้ 4.กิจกรรมการฝึกอบรม มีขั้นตอนในการทำกิจกรรม ดังนี้ 4.1 วิเคราะห์ประสบการณ์ (Analysis: A) 4.2 สร้างความตระหนักรู้ (Awareness: A) 4.3 เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ ให้กับเด็กปฐมวัย (Enhancement: E) 5.สื่อประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ 6. การประเมินผล

สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1. ใบความรู้ ตามหน่วยการจัดเนื้อหาและประสบการณ์
2. ใบกิจกรรม ที่สอดคล้องกับขั้นตอนในการทำ

กิจกรรม ดังนี้ วิเคราะห์ประสบการณ์ (Analysis: A) สร้างความตระหนักรู้ (Awareness: A) และ เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ ให้กับเด็กปฐมวัย (Enhancement: E)

การวัดผลและประเมินผลการฝึกอบรม

กระบวนการวัดและประเมินผลตามหลักสูตร ประกอบด้วย การประเมิน 3 ส่วน คือ 1. ด้านความรู้ 2. ด้านการปฏิบัติ 3. ด้านเจตคติ

ด้านความรู้ ประกอบด้วย

1. ประเมินความรู้การจัดประสบการณ์ที่ เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ของนักศึกษาวิชาชีพครู ก่อน-หลังฝึกอบรม

2. ประเมินความสามารถเขียนแผนการจัด ประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับเด็กปฐมวัยของนักศึกษาวิชาชีพครู

3. ประเมินความฉลาดทางอารมณ์และอัตรา พัฒนาการความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย

ด้านการปฏิบัติ ประกอบด้วย

ประเมินพฤติกรรมความสามารถจัด ประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ ของ นักศึกษาวิชาชีพครู หลังการฝึกอบรม 1 เดือน

ด้านเจตคติ ประกอบด้วย

ประเมินความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับเด็กปฐมวัย ของนักศึกษาวิชาชีพครู หลัง ทดลองใช้หลักสูตร

2. ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม นักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถการจัด ประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับเด็กปฐมวัย ให้ผลสรุปดังนี้

2.1 ผลการประเมินความรู้ การจัด ประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับเด็กปฐมวัยของนักศึกษาวิชาชีพครู พบว่า หลังทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ค่าคะแนนเฉลี่ย 32.60 อยู่ในระดับดีมาก ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.53 สูงกว่าก่อนทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม ค่า คะแนนเฉลี่ย 20.06 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.59 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปผลการ วิเคราะห์ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยความรู้การจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทาง อารมณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ของนักศึกษาวิชาชีพครูก่อนและหลังใช้หลักสูตรฝึกอบรม

การทดสอบ	N	คะแนนเต็ม	คะแนนเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	t -test	sig
ก่อนอบรม	50	40	20.06	0.59	18.80*	.000
หลังอบรม	50	40	32.60	0.53		

2.2 ผลการประเมินความสามารถใน การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ ที่เสริมสร้าง ความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กปฐมวัยของ

นักศึกษาวิชาชีพครู พบว่าคะแนนเต็ม 3 คะแนน มีผลการประเมินเฉลี่ยโดยรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.58 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63

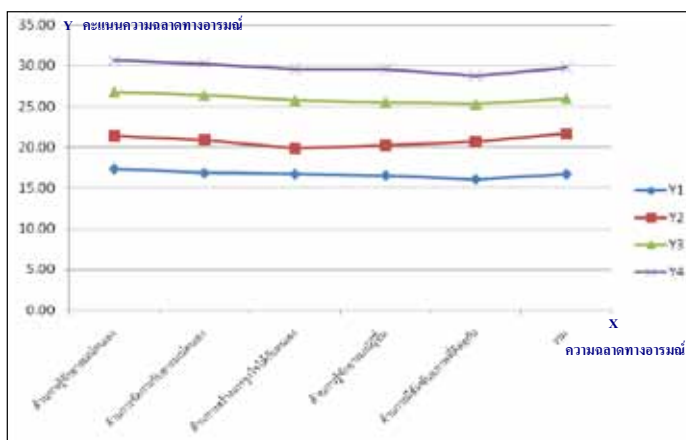
2.3 ผลการประเมินความสามารถในการจัดประสบการณ์ ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ของนักศึกษาวิชาชีพครู พบว่าคะแนนเต็ม 3 คะแนน มีผลการประเมินเฉลี่ยโดยรวม อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.59

2.4 ผลการศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาวิชาชีพครู ที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กปฐมวัย พบว่า คะแนนเต็ม 5 คะแนน การประเมินเฉลี่ยโดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.53 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากนักศึกษาวิชาชีพครู มีดังนี้ 1. เนื้อหาหน่วยที่ 1 กับเวลาไม่เหมาะสม ทำให้วิทยากรให้ความรู้อย่างรีบเร่ง ควรลดเนื้อหาให้เหมาะสมกับเวลา เนื้อหาบางเรื่องนักศึกษาวิชาชีพครูมีความรู้จากการเรียนรายวิชาต่างๆ มาบ้างแล้ว 2. ความรู้เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ หน่วยที่ 7 การวัดและประเมินความฉลาดทางอารมณ์ มีความสำคัญมาก ควรให้เวลานักศึกษาวิชาชีพครูได้ลงมือปฏิบัติจริงมาก ๆ และให้มีการนำเสนอเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกัน

และกัน 3. ประโยชน์ที่ได้รับจากการฝึกปฏิบัติจะมากขึ้น หากมีการติดตามผล โดยการนิเทศ เป็นระยะ และต่อเนื่อง ผู้วิจัยนำเสนอแนะมาปรับปรุงหลักสูตร ดังนี้ 1. ลดเนื้อหาสมองกับการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย 2. เพิ่มเวลา หน่วยที่ 7 การวัดและประเมินความฉลาดทางอารมณ์จาก 1.30 ชั่วโมง เป็น 2 ชั่วโมง เน้นการลงมือปฏิบัติจริง และให้มีการนำเสนอเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2.5 ผลการศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย ก่อน และหลังได้รับการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์จากนักศึกษาวิชาชีพครู มี 4 ระยะ ดังนี้ 1. ก่อนการจัดประสบการณ์ 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 (Y_1) และระยะที่ 2 (Y_2) 2. หลังการจัดประสบการณ์ 2 ระยะ คือ ระยะที่ 3 (Y_3) และ ระยะที่ 4 (Y_4) เว้นช่วงเวลาระยะละ 1 เดือน และติดตามผลพัฒนาการความฉลาดทางอารมณ์ ปรากฏผลดังนี้

ผลการศึกษาพัฒนาการความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย พบว่า เด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์อยู่ในระดับมาก และพัฒนาสูงขึ้นอย่างเป็นลำดับ ดังกราฟเส้นแสดงระดับคะแนนเฉลี่ยมีแนวโน้มสูงขึ้น

กราฟเส้น แสดงระดับคะแนนเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์ ของเด็กปฐมวัย ก่อน และหลังได้รับการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ 4 ระยะ

ผลการศึกษาอัตราพัฒนาการเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย พบว่า อัตราพัฒนาการเฉลี่ยความฉลาดทางอารมณ์ ของเด็กปฐมวัย อยู่ในระดับมากที่สุด มีอัตราพัฒนาการเฉลี่ย 4.36 คะแนนต่อครั้ง

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การพัฒนาหลักสูตรครั้งนี้ ในขั้นตอนแรกเป็นขั้นการศึกษาวิเคราะห์ (Analysis: Research (R₁)) ซึ่งการวิเคราะห์ศึกษาสภาพและประเมินความต้องการจำเป็น ช่วยให้สามารถกำหนดปัญหาประเด็นที่ต้องนำมาแก้ไข ระบุเป้าหมายและผลลัพธ์ที่พึงประสงค์อย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของสุวิมล ว่องวานิช (2550: 22-29) ที่กล่าวว่า การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น เป็นงานที่ต้องทำในขั้นตอนแรก เป็นสิ่งที่จะช่วยให้การกำหนดแผนงาน สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงาน ช่วยให้มั่นใจได้ว่าสิ่งที่ปฏิบัติจะสนองความต้องการขององค์กรได้อย่างแท้จริง เนื่องจากมีข้อมูลเชิงประจักษ์รองรับอย่างเพียงพอ มีความเป็นไปได้ และมีโอกาสเกิดสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งในขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร มีการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ และการปรับแก้ไขก่อนนำหลักสูตรไปทดลองใช้ ส่งผลให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพเชิงประจักษ์ บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร กล่าวคือ พัฒนาความรู้ ความสามารถในการเขียนแผนและความสามารถในการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กปฐมวัยของนักศึกษาวิชาชีพครูอย่างลึกซึ้ง และเป็นระบบ ทำให้นักศึกษาวิชาชีพครูสามารถจัดประสบการณ์ที่พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เด็กปฐมวัยได้สูงขึ้น

ผลการทดลองใช้หลักสูตรที่พบว่านักศึกษาวิชาชีพครูมีความรู้หลังอบรมสูงขึ้นกว่าก่อนอบรม

ความสามารถในการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ และความสามารถในการจัดประสบการณ์ ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ประเมินเฉลี่ยโดยรวม อยู่ในระดับมาก ค่าคะแนนความคิดเห็นของนักศึกษาวิชาชีพครู ที่มีต่อหลักสูตร ประเมินเฉลี่ยโดยรวม อยู่ในระดับมาก พัฒนาการความฉลาดทางอารมณ์ ของเด็กปฐมวัย ก่อน และหลังได้รับการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ มีคะแนนเฉลี่ยของพัฒนาการความฉลาดทางอารมณ์ อยู่ในระดับมาก และพัฒนาสูงขึ้นอย่างเป็นลำดับ และมีอัตราพัฒนาการความฉลาดทางอารมณ์เฉลี่ย 4.36 คะแนนต่อครั้ง อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมนักศึกษาวิชาชีพครูเพื่อพัฒนาความสามารถการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณา มีความคิดเห็นว่าสอดคล้องเหมาะสมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และสามารถนำไปใช้ได้ได้ผ่านการศึกษา นำร่องเพื่อปรับปรุงพัฒนา เป็นหลักสูตรมีคุณภาพ ดังนี้ 1. หลักสูตรส่งเสริมศักยภาพครูด้านการจัดประสบการณ์ที่เสริมสร้างความฉลาดทางอารมณ์ ให้กับเด็กปฐมวัย ทำให้เด็กปฐมวัย มีพัฒนาการด้านความฉลาดทางอารมณ์ซึ่งเป็นพัฒนาการที่สำคัญ 2. หลักสูตรบูรณาการเนื้อหาวิชาการต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และมีความหมายต่อนักศึกษาวิชาชีพครู และเด็กปฐมวัย 3. หลักสูตรสร้างขึ้นบนพื้นฐานของสิ่งที่นักศึกษาวิชาชีพครูพอมิความรู้อยู่แล้วและสามารถทำได้ หรือบนพื้นฐานความรู้เดิม ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มั่นคง และส่งเสริมการได้มาซึ่งทักษะความคิดรวบยอดใหม่ ๆ 4. การวางแผนหลักสูตรที่มีประสิทธิภาพ บูรณาการวิชาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ที่มีความหมายต่อนักศึกษาวิชาชีพครู และเด็กปฐมวัย 5. หลักสูตรส่งเสริมพัฒนาการด้านความรู้ ความเข้าใจ กระบวนการ และทักษะ ส่งเสริมการนำไปปฏิบัติ และ

การแสวงหาความรู้ใหม่ 6. หลักสูตรส่งเสริมความเชื่อ ทัศนคติ และวัฒนธรรม ตลอดจนการกระตุ้นให้นักศึกษาวิชาชีพครูและเด็กปฐมวัย ได้แลกเปลี่ยนความรู้ และความคิดเห็น 7. จุดมุ่งหมาย หรือเป้าหมายของหลักสูตร สะท้อนความเป็นจริงในสังคม สัมพันธ์กับอายุ และสอดคล้องกับบริบท (กนกนุช วสุธารัตน์, 2548: 121-131, เพ็ญศรี แสงเจริญ, 2547 : บทคัดย่อ, เฉลิมพล สวัสดิ์พงษ์, 2551: 98-111, อุดุล นาคะโร, 2551: 140-141, Bredekamp and Copple, 1997: 20-21) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของจอยซ์และเชาเวอร์ (Joyce and Showers, 1988 cited by Costa and Garmston, 2002: 38) ที่พบว่า การฝึกอบรมในภาค ทฤษฎีด้วยการบรรยายเพียงอย่างเดียว นั้น ผู้เรียนได้รับความรู้ในระดับต่ำ เกิดทักษะได้ในระดับปานกลาง และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ในระดับต่ำมาก แต่หาก ใช้การพัฒนานุเคราะห์ด้วยวิธีที่ผสมผสานระหว่าง การบรรยายทางทฤษฎี การสาธิต การฝึกปฏิบัติ การให้ข้อมูลย้อนกลับ หรือการช่วยเหลือแนะนำการฝึกปฏิบัติ เป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยให้บุคลากรได้รับความรู้ใน

ระดับสูงมาก ตลอดจนเกิดทักษะ และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ในระดับสูง

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

มหาวิทยาลัยราชภัฏหรือสถานศึกษา ต้องพัฒนานักศึกษาวิชาชีพครูหรือครูปฐมวัยให้เข้าใจ พฤติกรรมความฉลาดทางอารมณ์สำหรับเด็กปฐมวัย ในแต่ละด้านและเครื่องมือประเมินผลอย่างละเอียด เพื่อสามารถเข้าใจและทำการประเมินผลได้ตรงตาม วัตถุประสงค์ อีกทั้งฝึกทักษะการเขียนแผนและ การพัฒนาความสามารถในการจัดประสบการณ์ที่ พัฒนาความฉลาดทางด้านอารมณ์สำหรับเด็กปฐมวัย โดยเฉพาะ การสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน การ ยอมรับฟังความคิดเห็นของเด็ก การใช้คำถามปลาย เปิดที่หลากหลาย ประกอบด้วย ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร เมื่อไร และทำไม เมื่อนำหลักสูตรไปใช้ ควร เพิ่มระยะเวลาในการติดตามการประเมินความ สามารถในการจัดประสบการณ์ และพัฒนาการความ ฉลาดทางอารมณ์ของ เด็กปฐมวัย 1 เดือน 3 เดือน 6 เดือน 9 เดือนและ 12 เดือน เพื่อให้เกิดความ คงทนในการปฏิบัติ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ.สำนักงานกวีวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.(2548).คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี) . พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกวีวิชาการ และมาตรฐานการศึกษา.
- _____.สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.(2550).การประชุมทางวิชาการ การวิจัยทางการศึกษา ระดับชาติ ครั้งที่ 12. นนทบุรี: โรงพิมพ์เจริญผล.
- กนกนุช วสุธารัตน์.(2548). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมด้านการเสริมสร้างความฉลาดแห่งตนสำหรับ นักศึกษาพยาบาล. ปริญญาโทพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการอุดมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เฉลิมพล สวัสดิ์พงษ์.(2551). การพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ เพื่อเสริมสร้าง การเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. ปริญญาโทพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- ปิยะวรรณ เลิศพาณิชย์. (2547). **การพัฒนารูปแบบการพัฒนาชาวอารมณ์แบบผสมผสาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เพ็ญศรี แสงเจริญ. (2547). **การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมพี่เลี้ยงเด็กในสถานสงเคราะห์เกี่ยวกับการสร้างสัมพันธภาพความผูกพันในการเลี้ยงดูเด็ก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต. (2550). **พื้นฐานวิชาชีพครู**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พล copy.
- _____. (2552). **รายงานประเมินผลการนิเทศการเรียนรู้แบบครูศึกษาโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน นักศึกษาวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต พ.ศ. 2549-2552**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สวนดุสิต.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2549). **วิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2 นครปฐม: โครงการส่งเสริมการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2550). **การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ธรรมดา.
- อดุล นาเคโร. (2551). **การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการตนเอง โดยใช้กิจกรรมแนะแนว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**. วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Bredekamp, S. and Copple, C. (1997). **Developmentally appropriate practice in early childhood programs (Revised edition)**. Washington, DC: NAEYC.
- Cooper, R.K. and Sawaf, A. (1998). **Executive EQ**. New York: Grosser/Putnam.
- Costa, Arthur L., and Robert J. Garmston. (2002). **Cognitive coaching foundation seminar learning guide**. 5th ed. Highlands Ranch, CO: Center for Cognitive Coaching.
- Goleman, D. (1998). **Working with Emotional Intelligence**. New York: Bantam Books.
- Marvin A. Henry, W. Wayne Beasley. (1989). **Supervising student teachers the professional way: A guide for cooperating teachers**. : Softcover publisher: Sycamore Press
- Rosser. C.S. Z. (1998). **Planning activities for child care: A curriculum guide for early Childhood education**. The Good hear Willcox.